

लोणार सरोवराचे जतन, संवर्धन आणि विकास
करण्याकरीता वैज्ञानिक सल्लागार मंडळाची
स्थापना करण्याबाबत.....

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: लोसवि-२०२२/प्र.क्र.६२/विशि-२
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई -४०० ०३२.
दिनांक :- ११ जानेवारी, २०२४.

संदर्भ :- कुलसचिव, संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती यांचे दि.०३.०१.२०२४ रोजीचे पत्र.

प्रस्तावना :-

लोणार सरोवर हे राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर पर्यटक, संशोधक, अभ्यासक आणि निसर्ग शास्त्रज्ञ यांच्या आकर्षणाचे केंद्र आहे. लोणार सरोवरावर होणारे दुष्परिणाम लक्षात घेऊन स्थानिक प्राधिकरणांपैकी एकाने मा.उच्च न्यायालय, खंडपीठ नागपूर येथे रिट याचिका क्र.४५४९/२००९ दाखल करण्यात आली होती. मा.न्यायालयाने लोणार सरोवराचे जतन, संवर्धनासंदर्भात आदेश पारित केले आहेत. सदर आदेशानुसार महसुल व वन विभाग शासन निर्णय दि.२४.०८.२०२१ अन्वये विभागीय आयुक्त, अमरावती विभाग, अमरावती यांच्या अध्यक्षतेखाली लोणार सरोवर विकास समिती गठीत करण्यात आली आहे. तदनंतर विभागीय आयुक्त, अमरावती विभाग, अमरावती यांच्या अध्यक्षतेखाली लोणार विकास समितीची बैठक दि.१९.०२.२०२२ रोजी पार पडली. सदर बैठकीत वैज्ञानिक सल्लागार मंडळाबाबत सविस्तर चर्चा झाली. त्यानुसार वैज्ञानिक सल्लागार मंडळाची कार्यक्षमता विकसित करून व पर्यावरण कायद्यातील तरतूदी विचारात घेऊन सल्लागार मंडळाबाबतचा अहवाल शासन मान्यतेस्तव सादर करण्याबाबत कुलसचिव, संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती यांना निर्देश देण्यात आले होते. तदनुषंगाने संदर्भाधीन पत्रान्वये लोणार सरोवराचे जतन व संवर्धन करण्याकरीता वैज्ञानिक सल्लागार मंडळाची स्थापना करण्यासाठी विद्यापीठाने प्रस्ताव सादर केला आहे. सदर प्रस्ताव तसेच मा.उच्च न्यायालयाचे निर्देश विचारात घेऊन लोणार सरोवराचे जतन, संवर्धन आणि विकास करण्याकरीता वैज्ञानिक सल्लागार मंडळाची स्थापना करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

लोणार सरोवराचे जतन, संवर्धन व विकास करण्यासाठी तसेच संशोधनाला नविन आयाम देण्याच्या दृष्टीने खालीलप्रमाणे वैज्ञानिक सल्लागार मंडळ स्थापन करण्यास शासन मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

अ. क्र.	सदस्यांचे नाव	पदनाम
१.	मा.कुलगुरु किंवा यांचे नामनिर्देशित प्रतिनिधी	अध्यक्ष
२.	विभाग प्रमुख, भूगर्भशास्त्र विभाग	सदस्य
३.	विभाग प्रमुख, वनस्पतीशास्त्र विभाग	सदस्य
४.	विभाग प्रमुख प्राणिशास्त्र विभाग	सदस्य
५.	विभाग प्रमुख, जीवतंत्रज्ञानशास्त्र विभाग	सदस्य
६.	विभाग प्रमुख, सूक्ष्मजीवशास्त्र विभाग	सदस्य
७.	विभाग प्रमुख, रसायनशास्त्र विभाग	सदस्य

८.	प्रतिनिधी, जी.एस.डी.ए., बुलढाणा	सदस्य
९.	प्रतिनिधी, निरी, नागपूर	सदस्य
१०.	प्रतिनिधी, राज्य जैव विविधता मंडळ	सदस्य
११.	प्रतिनिधी, वन विभाग	सदस्य
१२.	प्रतिनिधी, वन्यजीव विभाग	सदस्य
१३.	प्रतिनिधी, पुरातत्वशास्त्र विभाग	सदस्य
१४.	दोन प्रतिनिधी, स्वयंसेवी संस्था ज्या वन्यजीव संशोधन व जतन ह्यावर काम करतात.	सदस्य
१५.	प्रशासकीय अधिकारी, लोणार विज्ञान केंद्र	सदस्य/सचिव

सदर समिती लोणार सरोवराचे जतन, संवर्धन आणि विकासासाठी सदस्यांशी विचार विनिमय करून खालीलप्रमाणे उद्दिष्टे साध्य करून जबाबदारी पार पाडेल.

२. वैज्ञानिक सल्लागार मंडळाची उद्दिष्टे :-

- १) लोणार सरोवराचा वैज्ञानिक अभ्यास करण्यासाठी सोयीसुविधांचे नियोजन व व्यवस्थापन करणे.
- २) लोणार सरोवराच्या संशोधनाकरीता स्टॅट्युटरी फ्रेमवर्क (प्रशासकीय नियमबद्ध यंत्रणा) तयार करणे.
- ३) लोणार सरोवराशी संबंधित संशोधन व वैज्ञानिक शिक्षण लोकप्रिय करण्यासाठी विविध प्रेरणादायी उपक्रम व्हीडिओ, कॉन्फरन्स च्या माध्यमातून राबविणे, सहल आयोजित करणे.
- ४) सरोवराच्या संबंधित अभ्यागतामध्ये साधने आणि तंत्रज्ञान विकसित करण्याच्या प्रक्रियेबद्दल जागरुकता निर्माण करणे. वर्तमान व भविष्यकाळातील बदलामागे वैज्ञानिक भूमिका समजविण्यासाठी मदत करणे.
- ५) वर्षभरातून वेळोवेळी सभा आयोजित करणे आणि स्थितीचा आढावा घेणे.
- ६) सरोवराच्या सभोवतालच्या स्थानिक लोक आणि विद्यार्थ्यांमध्ये वैज्ञानिक दृष्टीकोन विकसित करणे. विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि समाज यांच्या परस्पर संवादासाठी सहकार्य करणे.

३. वैज्ञानिक सल्लागार मंडळाची जबाबदारी :-

- १) सरोवराच्या पाण्याचा संशोधनाकरीता विविध परवानगीची नियमावली व प्रारूप तयार करणे.
- २) विविध इच्छुक संशोधकांना वैज्ञानिक व तंत्रज्ञानासंबंधी माहिती व सल्ला पुरविणे.
- ३) इच्छुक संशोधकांच्या वैज्ञानिक व तांत्रिक अभ्यासाची देखरेख ठेवणे.
- ४) वैज्ञानिक व तंत्रज्ञानाच्या अभ्यासासाठी व संशोधनासाठी वार्षिक आर्थिक तरतूद करण्यास शिफारस करणे.
- ५) सरोवराच्या संशोधनाची गरज व व्यापकता वाढविण्यासाठी पाठपुरावा करणे.
- ६) सरोवरातून विविध प्रकारचे नमुने संशोधनासाठी कशी गोळा करावयाची, हे निश्चित करणे व त्याबाबत मार्गदर्शन करणे.
- ७) लोणार सरोवराची निर्मिती व त्यात होणारे बदल या बद्दलचे संशोधनाची व्यापकता वाढविणे व त्याकरीता इच्छुकांना प्रेरीत करणे.
- ८) विविध वैज्ञानिक क्षेत्रात काम करणाऱ्या तज्ञांची यादी तयार करून तत्संबंधीत संशोधनाला चालना देणे.
- ९) राज्य जैव विविधता मंडळ, वन विभाग, वन्यजीव विभाग, स्थापत्य विभाग, पुरातत्व विभाग, निरी संशोधन केंद्र तसेच इतर संशोधन संस्था, स्वयंसेवी संस्था येथील विविध संशोधक व अधिकारी ह्यांच्यात समन्वय व सहयोग प्रस्थापित करणे.
- १०) लोणार सरोवराच्या संवर्धनासाठी संशोधन होणे गरजेचे आहे व ते करण्यासाठी अवैध पद्धतीने पाणी व

- इतर बाबींचे नमुने विनापरवानगी गोळा करणाऱ्यांवर दंडात्मक कार्यवाही करण्यास मार्गदर्शन करणे.
- ११) लोणार सरोवराला पर्यटनाभिमूख करण्यासाठी अल्पकालीन व दीर्घकालीन ध्येय धोरणे निश्चित करणे.
- १२) विविध आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय परिषदा, चर्चासत्र, कार्यशाळा, चीत्रफीतीचे आयोजन करून लोणार सरोवर व परिसर लोकप्रिय बनविणे.
- १३) लोणार सरोवीर परिसराला लोकप्रिय बनविण्याकरीता विविध उपक्रम व उपाययोजना राबविणे.
- १४) प्रदूषणाला कारणीभूत असलेल्या विविध स्रोतांची ओळख पटविणे व त्याचा प्रतिबंध करण्यासाठी सरकारी व बीनसरकारी यंत्रणांना मदत करणे.

४. **निधीबाबत :-** सदर वैज्ञानिक सल्लागार मंडळ कार्यान्वित करण्यासाठी लागणारा खर्च विद्यापीठ निधीतून करण्यात येईल.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४०११११६५२४०५६०८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(शरद कोकाटे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा.राज्यपाल तथा कुलपती यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा.मंत्री (उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग), मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) प्रधान सचिव (वने), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) प्रधान सचिव (पर्यावरण), पर्यावरण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
- ७) विभागीय आयुक्त, अमरावती.
- ८) जिल्हाधिकारी, बुलढाणा.
- ९) कुलगुरु, संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती.
- १०) प्रधान सचिव (उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग), यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
- ११) संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १२) कुलसचिव, संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती.
- १३) अधिक्षक, पुरातत्त्व विभाग (Superintending Archaeologist, Archaeological Survey of India).
- १४) महालेखापाल, (लेखा वअनुज्ञेयता)-१/२ महाराष्ट्र, मुंबई / नागपूर.
- १५) महालेखापाल, (लेखापरीक्षण) -१/२ महाराष्ट्र, मुंबई / नागपूर.
- १६) निवडनस्ती (विशि-२), उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.